

بسمه تعالی

**آیین نامه حفاظت و
نگهداری
از منابع، تجهیزات، و
فضاهای کتابخانه های
دانشگاه**

فصل اول: وظایف مسئولان کتابخانه ها و مخازن منابع

ماده ۱: مسئولان کتابخانه ها موظفند برای حفاظت و نگهداری از منابع و مخازن کتابخانه ها برنامه مناسب تهیه کرده و بر اجرای دقیق نکات ایمنی و حفاظتی نظارت داشته باشند.

ماده ۲: کتابداران مکلفند دوره‌های آموزشی مربوط به حفظ و نگهداری از بناها، منابع و تجهیزات موجود در مخازن را طی کنند.

ماده ۳: مسئولان کتابخانه های دانشگاه موظفند نیمسال گزارش مربوط به حفاظت و نگهداری منابع تجهیزات و منابع کتابخانه به کمیته ایمنی ارائه نماید. در همین راستا مسئولان کتابخانه موظفند ضمن ارائه گزارش از استانداردهای جهانی میزان همخوانی وضعیت موجود کتابخانه با وضعیت مطلوب را ارائه دهند.

فصل دوم وضعیت فیزیکی و ساختمان مخازن

ماده ۴: فضای اختصاصی به مخازن کتابخانه می بایست به صورت محدود و با مساحت کمتر از ۲۰۰ متر مربع در نظر گرفته شود. برای کتابخانه های بزرگ از مخازن متعدد و روش تفکیک منابع استفاده می‌شود.

ماده ۵: مصالح به کار برده شده در بنای مخازن باید کاملا استاندارد باشد و از پوشش های یک دست و قابل شستشو برای دیوارها و کف استفاده گردد.

ماده ۶: نصب سیستمهای اعلام و اطفاء حریق و دربهای ضد حریق مجهز به قفل های ایمنی ضروری و اطمینان از عملکرد آن نیز الزامی است.

ماده ۷: مخازن کتاب باید به سیستم های امنیتی و هشدار دهنده به منظور کنترل ورود و خروج منابع مجهز باشد.

ماده ۸: عبور انشعابات آب به دلیل امکان نشت و نفوذ آب و انشعاب فاضلاب به دلیل ایجاد شرایط رشد و تکثیر حشرات و میکروارگانیسم ها از سقف، کف و دیوار مخازن توصیه نمی شود.

ماده ۹: رعایت عبور سیم های برق از درون لوله های فلزی، استفاده از پریشهای توکار درپوش دار، وجود برق اضطراری و عدم نصب تابلو برق در فضاهای داخلی مخازن ضروری است.

فصل سوم: قفسه بندی و نوع تجهیزات

ماده ۱۰: قفسه های مخصوص طبقه بندی و نگهداری کتاب باید متناسب با نوع منابع انتخاب گردد. برای نگهداری منابع کاغذی بهتر است از قفسه های فلزی با لایه های لعابی و یا پوششهای ضد خوردگی استفاده شود.

ماده ۱۱: در صورت استفاده از قفسه های چوبی باید جنس چوب آن از نوع کاملا متراکم و مستحکم انتخاب شود و با رنگ‌های اکریلیک نوع مرغوب پوشش داده شود.

ماده ۱۲: برای نگهداری کتاب های نفیس و مواد غیر کاغذی از قفسه های درب دار مخصوص و مجهز به قفل ایمنی استفاده شود.

فصل چهارم: روشنایی و شدت نور

ماده ۱۳: تابش نور طبیعی و مصنوعی به مخازن کتاب باید محدود باشد و تابش فرا بنفش نور خورشید به مخازن براساس استانداردها باشد.

ماده ۱۴: توصیه می شود برای روشنایی مخازن از لامپ های سفید گرم (لامپ های معمولی) و در صورت نیاز از لامپ های فلورسنت مخصوص موزه ها و مخازن استفاده شود.

ماده ۱۵: مقدار روشنایی مخازن کتاب در حد ۵۰ تا ۱۰۰ لوکس (شدت تابش نور بر هر متر مربع فضا) در نظر گرفته شود و استفاده از لامپ های حرارتی و منابع نوری انعکاسی نیز توصیه نمی شود.

فصل پنجم: رطوبت و دما

ماده ۱۶: رطوبت و دمای مخازن باید ثابت و مطابق استاندارد بوده و تابع تغییرات فصول نباشد. دمای مناسب برای اسناد کاغذی ۱۸ تا ۲۳ درجه سانتیگراد و رطوبت نسبی ۴۵ تا ۵۵ درصد می باشد. و برای سایر منابع نیز بسته به نوع آن اعم از (چاپی، الکترونیکی، دیداری و شنیداری) متفاوت خواهد بود؛ ضمناً گردش هوا نیز بین قفسه های کتاب باید جریان داشته باشد. لذا پیشنهاد می شود که جهت کنترل بهتر دما و رطوبت از سیستم های مانیتورینگ و کنترلی مناسب استفاده گردد.

ماده ۱۷: استفاده از سیستم های هواساز با قابلیت کنترل دما و رطوبت بجای سیستم های گرمایشی و سرمایشی سنتی توصیه می شود.

ماده ۱۸: رعایت فواصل لازم از فضاهای مرطوب و سبز و عدم نگهداری گیاهان در محیط کتابخانه، خصوصاً مخازن کتاب الزامی خواهد بود

فصل ششم: هوا و آلاینده های آن

ماده ۱۹: هوای آزاد به دلیل همراه داشتن آلاینده های مضر باید از صافی و فیلترهای مخصوص گذرانده و سپس وارد مخازن شود.

ماده ۲۰: ذرات معلق در هوا بعضاً حالت اسیدی دارند و به سبب واکنش اکسیداسیون موجب سایندگی و پاک شدن نوشته های کتاب می شوند و یا حالت گازی شکل دارند که از بقایای سوخت های فسیلی و ترکیبات شیمیایی بوجود می آیند و باعث فرسایش کتاب می شوند و یا حالت جامد دارند مانند گرد و غبار که به داخل الیاف کتاب فرو رفته و آنها را از بین می برند.

فصل هفتم: نظافت

ماده ۲۱: فضای داخلی مخازن باید به صورت مستمر و روزانه تمیز گردد و نظافت هفتگی کف، دیوارها و سطوح قفسه های موجود نیز با محلول های شستشو و ضد عفونی کننده عاری از اکسیدانت ها لازم است.

ماده ۲۲: به منظور حذف گردو خاک و دفع آلودگی های قارچی، وجود یک سیستم گردگیری نظیر جاروب های مکنده بی خطر برای غبار زدایی و جمع آوری تخم حشرات و قارچ ها ضروری خواهد بود.

ماده ۲۳: استفاده از روپوش های مناسب کار، دستکش، ماسک و کفشهای مخصوص تردد در مخازن برای پرسنل شاغل در مخازن به منظور جلوگیری از انتقال آلودگی ها ضروری است.

ماده ۲۴: خوردن غذا و باقی مانده مواد غذایی در مخازن زمینه تجمع حشرات و دیگر موجودات زیان بار را فراهم خواهد نمود، لذا خوردن یا نگهداری مواد غذایی در مخازن ممنوع می باشد.

فصل هشتم: آلودگی و آفت زدایی

ماده ۲۵: حصول اطمینان از عدم آلودگی منابع و مجموعه ها بخصوص در مورد نسخ خطی قبل از ورود به مخازن و آفت زدایی آن به منظور جلوگیری از انتقال هر نوع آلودگی به مخازن الزامی است.

ماده ۲۶: برای شناسایی و پاک زدایی آفت ها باید با متخصصین و مراکز ذیربط در ارتباط بود و از راهکار آنان برای مقابله با آلودگی ها بهره مند گردید.

فصل نهم: ترمیم و باز سازی

ماده ۲۷: کتابهایی که به شکل نامناسب تولید شده و یا به دلیل استفاده مکرر و زیاد آسیب دیده باشند، باید به منظور استحکام بیشتر مرتبا بررسی و در صورت نیاز مرمت و بازسازی گردند.

ماده ۲۸: منابعی که به صورت ادواری منتشر میشوند می بایست به دلیل امکان حفاظت بیشتر و دوام زیادتر صحافی و به صورت مجلد در قفسه ها نگهداری شوند.

ماده ۲۹: صحافی، ترمیم، تعمیر و بازسازی کتاب نیازمند تخصص ویژه و استفاده از ابزار و مواد خاص است . بی توجهی به این موارد زیان های جبران ناپذیری به منابع کتابخانه ها وارد خواهد نمود.